

Іноземні легіони нацистської Німеччини. Добровольчі формування, які воювали на боці Гітлера 1941-1945

Анотація

Крістофер Ейлсбі, фахівець з історії Третього рейху, досліджує один із примітних аспектів Другої світової війни — участь близько двох мільйонів іноземних добровольців у бойових діях на боці гітлерівської армії. Кожен розділ книги присвячений окремій національній або етнічній групі, яка надала кадри для військової машини Німеччини. Автор розповідає про методи вербування, ідеологічного опрацювання та навчання новобранців, призваних до частин вермахту або військ СС. Розглядає причини, які змусили їх воювати на боці фашистської Німеччини.

Крістофер Ейлебі



Видавничий дім
«С К І Ф»
Київ — 2025

УДК 94(100):355.318.2 (430) "1941-1945"

Е 44

Cristopher Ailsby

HITLER'S RENEGADES

FOREIGN NATINALS IN THE SERVICE

OF THE THIRD REICH 1941-1945

Переклад українською — *Олександра Савух*

Ейлсбі Крістофер

Е 44 Іноземні легіони нацистської Німеччини. Добровольчі формування, які воювали на боці Гітлера 1941-1945. / Крістофер Ейлсбі. — Київ: Видавничий дім «С К І Ф», 2025. — 411 с.

ISBN 978-966-370-178-3

Крістофер Ейлсбі, фахівець з історії Третього рейху, досліджує один із примітних аспектів Другої світової війни — участь близько двох мільйонів іноземних добровольців у бойових діях на боці гітлерівської армії. Кожен розділ книги присвячений окремій національній або етнічній групі, яка надала кадри для військової машини Німеччини. Автор розповідає про методи вербування, ідеологічного опрацювання та навчання новобранців, призваних до частин вермахту або військ СС. Розглядає причини, які змусили їх воювати на боці фашистської Німеччини.

ISBN 978-966-370-178-3

© Крістофер Ейлсбі, 2005.
© Видавничий дім «С К І Ф», 2025.



Європейські кордони в 1919-1937 рр.



Німецький рейх, що розрісся

Вступ



Вербувальний плакат військ СС часів Другої світової війни, призначений для британських військовополонених. Програма СС, націлена на створення британського іноземного легіону, обернулася невдачею

У європейських війнах використання найманців було звичайною практикою ще до того, як сформувалися національні держави. У XVIII-XIX століттях іноземців використовували у війнах, що переслідували політичні цілі. На початку XX століття іноземні найманці зникли з європейських армій. Однак у роки Другої світової війни за інтереси нацистської Німеччини воювали найманці, рухомі ідеологічними мотивами.

Ця книга розповідає про іноземних добровольців, які воювали в лавах німецьких збройних сил у роки Другої світової війни. Щоб якнайповніше зрозуміти причини, через які сотні тисяч іноземців воювали за нацистську Німеччину, необхідно коротко пригадати історичне тло, що передувало піднесенню цієї країни у XX столітті, та історію використання іноземців в арміях європейських держав.

Сучасні читачі, особливо ті з них, хто мешкає у США та Англії (країнах, кордони яких уже довго залишаються незмінними), можуть із презирством поставитися до іноземців, які воювали за нацистів, з двох причин. По-перше, тому, що вони боролися за збереження одного з найзловісніших політичних режимів у сучасній історії. По-друге, тому, що ці люди були найманцями, тобто солдатами, які зазвичай асоціюються з беззаконням і звірствами. Однак, хоча перша причина, безумовно, є правильною, іноземні найманці є частиною всесвітньої історії і далеко не всі з них були мародерами та бандитами.

Наприклад, в античні часи найманці-греки служили в армії Перської імперії. У Середні віки використання найманців теж не здавалося чимось незвичайним. Хайреддін Барбаросса (1475-1546) був берберським піратом, а пізніше став адміралом флоту Османської імперії. Завдяки йому тур-

ки приєднали до своєї імперії Алжир і Туніс. Він оточив себе загоном охоронців, набраних з-поміж європейців, які зреклися християнства, який пізніше став ядром професійної армії. Вони принесли йому клятву вірності й охороняли тільки його одного. У X-XIII століттях варяги – найманці-вікінги – перебували на службі в імператорів Візантії.

У XIV столітті генуезькі арбалетники воювали в багатьох європейських арміях, а в XV столітті найбільш затребуваними найманцями були фламандці і швейцарці. У ту саму епоху найманці-ландскнехти з Німеччини імітували тактику швейцарських найманців, найбільш високооплачуваних професійних солдатів тогочасної Європи (хоча ландскнехти були схильні до зради господарям або переходили на бік ворога, якщо той пропонував більшу платню).

Приблизно через 200 років армія нового зразка Олівера Кромвеля покладалася на досвід німецьких артилеристів. Використання найманців у європейських арміях було звичною справою, щоправда доволі дороговартісною. У XVIII столітті використання іноземців у військових цілях продовжилося.

Багато європейських держав приймали професійних іноземних військових у свої постійні армії. Їх знаходили в таких країнах, як Шотландія, Ірландія, Німеччина та Швейцарія. «Дикі гуси», молоді ірландці, які покинули свою країну, воювали на боці багатьох європейських країн. Так звані «ірландські бригади» билися за Францію, Іспанію, Австрію і Росію.

На початку XIX століття виник такий термін, як «легіон», яким називали збройні формування емігрантів-патріотів, найвідомішими з яких були польський легіон «Вісла» в наполеонівській армії, а також німецький легіон. (1803 року

французи окупували Ганновер і розпустили армію цього князівства. Пізніше загони солдатів-ганноверців перебралися в Англію. Тут з них був сформований легіон короля Георга III). Деякі з солдатів цих військових частин намагалися звільнити свою батьківщину від іноземних окупантів, інші воювали виключно заради наживи. До наших днів збереглися французький іноземний легіон, овіяний романтичним ореолом, та іспанський легіон. Крім того, існує швейцарська гвардія, що охороняє у Ватикані папу римського, а в Англії – гуркхі. Таким чином, можна сказати, що використання іноземних військових має давню історичну традицію. Третій рейх не був винятком. Але які ж мотиви рухали тими іноземцями, які би-лися на боці Гітлера?



Фашистські брати по зброї. Солдати 29-ї (італійської) дивізії СС на параді в Північній Італії в 1944 р. Багато хто з

них до цього воював на Східному фронті, де 8-ма армія Муссоліні зазнала величезних втрат (розгромлена Червоною армією на Середньому Дону 16-24 грудня 1942 р. – Ред.).

Ті, хто воювали за Гітлера або за Третій рейх, не вважали себе злочинцями або ренегатами. На їхні політичні погляди та переконання суттєво вплинули соціально-економічні умови життя, в яких вони існували після закінчення Першої світової війни. До 1914 року іноземні легіони практично зникли з армій головних європейських держав. Ці країни все ще тримали колоніальні війська, проте ідеї патріотизму та націоналізму робили такі формування старомодними. (Однак із цим можна посперечатися, висунувши як контраргумент те, що збройні сили багатомовної Габсбурзької імперії були нічим іншим, як різномовним збіговиськом). Чотири з гаком роки кровопролитної війни, що вирувала на теренах Європи в 1914-1918 роках, призвели до розгрому Німеччини, руйнування Австро-Угорської імперії та поклали кінець правлінню династії Романових у Росії.

Імперський націоналізм XIX століття був дискредитований. Однак на його місці виникла ідеологія, яка вийшла за межі державних кордонів і знайшла відгук у серцях братів по расі задля їхнього об'єднання заради спільної справи. Такою ідеологією став націонал-соціалізм, головним посилом якого було єднання арійської раси у смертельній боротьбі з ідеологічним ворогом і «осквернителами раси», які загрожують західній цивілізації. Це був свого роду заклик, на який і відповіли сотні тисяч іноземців.



Карл Вунделік із 5-ї моторизованої (з жовтня 1943 р. танкової) дивізії СС «Вікінг», взірцевої з погляду нацистського арійського архетипу, куди приймали лише тих, хто відповідав расовим міркам нацизму. Дивізія воювала на Східному фронті нібито з метою захисту європейської культури від більшовизму



У роки Другої світової війни, попри нацистську ідеологію, німці призвали на службу військовій машині Третього рейху сотні тисяч росіян, як і цей різношерстий загін на знімку. Їхні обов'язки варіювалися від чищення відхожих місць і роботи на кухні до участі в боях



На партійному з'їзді в Нюрнберзі 1937 р. Адольф Гітлер проголосив тисячолітнє майбутнє Третього рейху

Розділ 1

Новий порядок у Європі

Націонал-соціалізм був динамічною експансіоністською ідеологією, головним завданням якої було возз'єднання німецьких земель і народів, «вкрадених» умовами Версальського договору для створення Третього рейху. Після досягнення цієї мети Німеччині знадобилося «розширення життєвого простору» за допомогою країн Східної Європи.

Коли нарешті закінчився кровопролитний збройний конфлікт, результатом якого стали 10 мільйонів загиблих і 20 мільйонів поранених, здавалося, що є всі підстави вірити в те, що Перша світова війна справді була «війною, покликаною покласти край усім війнам». На жаль, після неї настав важкий мир. Країни Антанти, яким вдалося розгромити страхітливу військову машину кайзерівської Німеччини, підписали Версальський мирний договір. Його умови передбачали дії з демілітаризації переможеної Німеччини. Німецька сухопутна армія була скорочена до 100 тисяч осіб, особовий склад військово-морського флоту – до 15 тисяч. Країні заборонялося мати танкові війська і військову авіацію. Було вжито заходів, покликаних не допустити нарощування прихованих військових резервів.

Версальський договір був драконівським за своєю суттю, він посіяв насіння численних майбутніх бід. Населення Німеччини зменшилося на 10 відсотків, територія на 67,3 тисячі кілометрів (одну восьму). (Було також втрачено 3 млн кв. км заморських володінь із населенням 13 млн. – Ред.) На

заході Ельзас і Лотарингія були повернуті Франції. Саар перейшов під управління Ліги Націй і перебував у такому стані до 1935 року. Три округи на заході Німеччини (Мальмеді, Ейпен і частина Морене) відійшли до Бельгії, а північна частина Шлезвіга була повернута Данії. На Сході виникла відроджена Польща, яка приросла шляхом окремих німецьких територій – більшої частини Східної Пруссії та Познані (Позена), а також так званого Данцизького коридору, який відокремлював тепер Східну Пруссію від решти Німеччини, а також частини Верхньої Сілезії. Данциг (Гданськ) був оголошений вільним містом. Заморські колонії Німеччини в Африці, Китаї, на Тихому океані були поділені між Британією, Францією, Японією і деякими іншими країнами Антанти. Таким чином, Версальський договір залишив велику кількість етнічних німців за межами післявоєнної Німеччини. Таких німців називали фольксдойче. У кількості приблизно 10 мільйонів осіб вони проживали в різних країнах Центральної та Східної Європи (ця цифра також включає в себе етнічних німців в Австро-Угорській імперії Габсбургів). Ідея об'єднання всіх німців пізніше стала головним пунктом нацистської расової політики, але не шляхом переселення їх у Німеччину, а шляхом включення їх у розширений німецький рейх. Політики часто забували про те, що одночасно з ослабленням Німеччини стався і розпад Австро-Угорщини, а також крах Османської імперії. Австрія, до 1918 року сильна військова держава (Австрійська, з 1867 року Австро-Угорська імперія. – *Ред.*), перетворилася на заштатну країну. На уламках Австро-Угорської імперії, що розкололася, виникли нові держави – Чехословаччина і Югославія. Іншим країнам, зокрема Італії, також дісталися неабиякі шматки австрійської території. Згідно з Сен-Жерменським договором австрійська армія була скорочена до 30 тисяч осіб. Створення ВПС заборонялося (з 1919 по 1934 рік вона не іс-

нувала, але потім Австрія створила свою авіацію). Європа занурювалася в період громадянських заворушень і смуги.



Члени фрейкора, так званої Бригади Ерхардта в Берліні, 1920 р. Зверніть увагу на знак свастики на капоті машини і на касках. Пізніше він стане офіційним символом нацизму. Антикомуністичний фрейкор об'єднував колишніх німецьких фронтовиків, які брали участь у Першій світовій війні

«Пункт провини за війну» Версальського договору прирік Німеччину на роль агресора, який розв'язав війну. Краї-

ни Антанти зобов'язали її виплатити їм репарації за втрати і збитки, яких вони зазнали внаслідок цього затяжного збройного конфлікту. У той час, коли укладався текст Версальського договору, не представлялося можливим визначити точну суму репарацій за шкоду, яку німці завдали, особливо Франції та Бельгії. Однак 1921 року спеціальна комісія оцінила збитки, завдані цивільному населенню Європи, у 33 мільярди доларів. Хоча в той час економісти заявляли, що такі величезні гроші неможливо зібрати без шкоди міжнародній фінансовій системі, країни Антанти змусили Німеччину заплатити за війну, обумовивши штрафні санкції за невиконання цих зобов'язань.

У січні 1923 року французькі та бельгійські війська окупували Рур через нездатність Німеччини виплатити накладені на неї репарації.

Соціальна і політична напруженість, що виникла в Німеччині в період між двома війнами, не має прямого стосунку до цього дослідження, однак у 1920-1930-х роках виникло два фактори, які вплинули на подальше створення іноземних легіонів, що їх німецька армія використовувала в роки Другої світової війни. Першим був Адольф Гітлер, другим – націонал-соціалізм.

Невдалий австрійський художник, у роки Першої світової війни Гітлер воював в армії кайзерівської Німеччини і згодом став вождем Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei – NSDAP).

Гітлер і націонал-соціалізм

Без особистої харизми Гітлера масовий рух націонал-соціалізму і Третій рейх навряд чи були б можливі. В очах його послідовників і прихильників він був людиною, що мала історичну велич, яку можна порівняти з такими видатними особистостями, як Цезар і Наполеон. Монструозний самозакоханий тип, який вірив у своє виняткове історичне призначення, у роль месії, обраного самою долею для того, щоб стати вождем світу, в якому панує нордична раса, – таким був Адольф Гітлер. Хоч би як ми сьогодні ставилися до того, що свого часу існувала думка, ніби Гітлер має дар передбачення, у 1930-х роках більшість німців вірила в те, що він вождь і провидець, який знає, яке майбутнє чекає на велику Німеччину. І це при тому, що німці вважалися найосвіченішим народом XX століття. Як буде далі видно з цього розділу, 1938 року Гітлер зробив Німеччину найсильнішою і наймогутнішою державою Європи, і домігся цього, не зробивши сам жодного пострілу. У Німеччині це зробило його фігурою месіанського характеру, але за межами Третього рейху подібне керівництво чималою мірою надихнуло багатьох вразливих іноземців, особливо молодих. Цю тему буде докладніше розглянуто в наступних розділах, але досить сказати, що в 1930-х роках шанувальників Гітлера можна було знайти в Європі практично повсюдно.



Рейхсфюрер СС Генріх Гімлер, затаятий прихильник расової теорії націонал-соціалізму. Його прагнення створити расово чистий арійський німецький рейх призвело до створення іноземних легіонів СС із числа «расово придатних» іноземців



Ріхард Вальтер Дарре, ідеолог расової теорії нацизму, голова Головного управління СС з питань раси і поселення. Гіммлер високо цінував створену ним теорію про те, що німці – нащадки давньої раси воїнів і селян

Другим фактором, який відіграв важливу роль у формуванні іноземних легіонів Третього рейху, був націонал-соціалізм. Хоча ця ідеологія мала виразно німецьке коріння, її головні теми – запеклий націоналізм, презирство до слов'янських народів і шалений антисемітизм – у 1920-1930-х роках широко поширилися по всій Європі. Будучи головним чином радикальною консервативною ідеологією, націонал-соціалізм містив ідеї, які молодим людям здавалися особливо привабливими.

До їх числа належали підпорядкування індивіда державі, нерівність народів і рас, беззастережний послух вождів нації і право сильного керувати слабким. Для Гітлера і нацистів ідеологія націонал-соціалізму зводилася до концепції життєвого простору і раси. Його головною метою було об'єднання з Австрією і з усіма німцями, які опинилися за межами рейху внаслідок Версальського договору. Таким чином, він прагнув об'єднати всіх людей, які розмовляли німецькою, в один народ. Крім того, для відродження Німеччини вирішальне значення мала ідея розширення життєвого простору. Для цього потрібно було підкорити населені слов'янами землі на Сході, що дало б змогу Німеччині розширити свою територію і стати економічно самодостатньою і непереможною у військовому плані країною. Після збільшення території Третім рейхом повинна буде керувати раса панів (Herrenvolk). Обрана арійська раса (так у XIX столітті назвали індоевропейців, які сприяли прогресу людства, а нордичні або німецькі народи стали вважати «найчистішими» арійцями, на відміну від «менш чистих» індоевропейців, таких як слов'яни, романські та інші народи. – *Ред.*) – сукупність народів, які мають блакитні або сірі очі, світле волосся та інші виражені нордичні риси, – правитиме «малими народами», які зрештою перетворяться на клас рабів.

Зміст

Вступ.....	5
Розділ 1	
Новий порядок у Європі	13
Розділ 2	
Чому Третій рейх?.....	43
Розділ 3	
Вербування і навчання	57
Розділ 4	
Перші добровольчі легіони.....	82
Розділ 5	
Вішистська Франція	114
Розділ 6	
Західноєвропейські добровольці	129
Розділ 7	
Нейтрالي і союзники.....	168
Розділ 8	
Британські добровольці.....	210
Розділ 9	
Індійський легіон	228
Розділ 10	
Росіяни.....	253
Розділ 11	
Прибалти	306

Розділ 12

Використання балканських дивізій333

Розділ 13

Зведення рахунків.....371

Короткий словник німецьких термінів.....400

ХУДОЖНЄ ВИДАННЯ

Крістофер ЕЙЛСБІ

ІНОЗЕМНІ ЛЕГІОНИ НАЦИСТСЬКОЇ НІМЕЧЧИНИ 1941 – 1945

ДОБРОВОЛЬЧІ
ФОРМУВАННЯ, ЯКІ ВОЮВАЛИ
НА БОЦІ ГІТЛЕРА

Переклад українською — *Олександра Савух*

Підписано до друку 23.04.2025 р. Формат 60х84 1/16.
Друк цифровий. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 17,5. Тираж 300 прим.

ТОВ Видавничий дім «СКІФ»

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 581 від 03.08.2001 р.

Книги, які можуть вас зацікавити



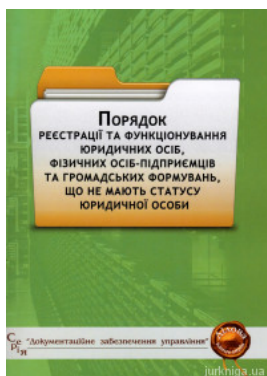
Важкі бої на Східному фронті. Спогади ветерана елітної німецької дивізії. 1939-1945



Нормативний помічник нотаріуса з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно, юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань



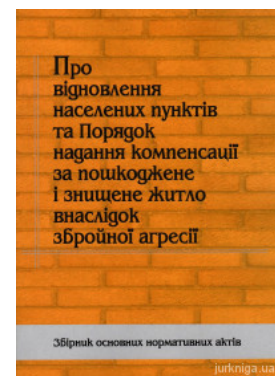
Традиційна логіка. Підручник



Порядок реєстрації та функціонування юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи



Закон України "Про медіацію". Науково-практичний коментар



Про відновлення населених пунктів та Порядок надання компенсації за пошкоджене і знищене житло внаслідок збройної агресії

Перейти до галузі права
Військове право



Перейти на сайт →